

STM:n lausunto: HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön valmistelemisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Tavoitteet

Suomeen perustettaisiin valtion kokonaan omistama erityistehtäväyhtiö, jonka toimialana olisi työllistää haastavassa työmarkkinatilanteessa olevia osatyökykyisiä.

Yhtiö voisi työllistää työhön halukkaita työttömiä työnhakijoita, joiden mahdollisuudet sopivan työn saamiseen ovat olennaisesti vähentyneet asianmukaisesti todetun sairauden, vian tai vamman vuoksi ja joiden osalta on ilmeistä, ettei työllistyminen muulle työnantajalle ole mahdollista. Edellytyksenä olisi tämän ohella, että henkilö on halukas työllistymään, mutta työllistyminen ei ole työllistymisedellytyksiä parantavista palveluista huolimatta onnistunut tai muuten on ilmeistä, ettei näillä toimilla voi merkittävästi arviointihetkellä lisätä henkilön mahdollisuuksia tehdä työtä.

Toiminta perustuisi olemassa olevien palveluiden ja rakenteiden hyödyntämiseen siten, että työ- ja elinkeinotoimisto päättäisi yhtiön palvelukseen ehdolle asetettavista osatyökykyisistä henkilöistä. Yhtiön omistajaohjauksesta vastaisi työ- ja elinkeinoministeriö.

LAUSUNTO

2§ X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

STM pitää esitystä hyvänä.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtioneuvoston päätöksessä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

STM pitää esitystä hyvänä.

3§ yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Säännösehdotukset koskevat lähtökohtaisesti yhtiö X Oy:n tehtävästä ja järjestäytymisestä säätämistä. Hallituksen esityksessä käsitellään kuitenkin lisäksi seikkoja, joista ei ole sisällytetty säännösehdotuksia. Muun muassa kohderyhmän määrittelystä, asiakkaan kannalta keskeisistä oikeusperusteista ja osatyökyvyn määritelmästä olisi syytä harkita säädettävän lain tasolla.

STM pitää tärkeänä, että työllistettävien kohderyhmä koostuu kaikkein vaikeimmin työllistettävistä osatyökykyisistä henkilöistä, jotka eivät työllisty muiden palveluiden ja toimenpiteiden kautta. Työllistettävien henkilöiden palvelupolku/ työllistymispolku on katsottava ensin peruspalveluiden kautta (esim. kehitysvammaisten osalta), ja henkilö on ohjattava oikean palvelun piiriin oikeaan aikaan työllistymisen edistämiseksi. Viranomaisten voi olla myös vaikeata tavoittaa/ ohjata yhtiön toiminnan piiriin kaikkein vaikeimmin työllistettäviä osatyökykyisiä henkilöitä, ja siksi sujuva, monialainen yhteistyö eri viranomaisten/ palveluiden välillä on varmistettava.

Kohderyhmän osalta on huomioitava myös pitkään työttömänä olleet henkilöt, joilla havaitaan palveluiden piirissä esim. lievä kehitysvamma turhan myöhään työllistymisen edistämisen kannalta ja jotka voivat mahdollisesti jäädä ”palveluiden väliin”. Yksi osa kohderyhmää voisi olla esim. osatyökykyiset vangit (monilla heikko työkyky/terveys tai ovat työkyvyttömyyseläkeselvittelyssä/ työkyvyttömiä) ja neuropsykologista tukea tarvitsevat henkilöt, jos heille on mahdotonta työllistyä muiden palveluiden kautta. On tärkeätä huomioida, että kaikkein vaikeimmin työllistytävä henkilö voi olla saman aikaisesti esim. osatyökykyinen ja maahanmuuttaja/ ikääntynyt/ vapautunut vanki/ muu erityisryhmä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

STM pitää tärkeänä, että asiakasohjauksessa yhtiön piiriin varmistetaan työ- ja elinkeinotoimiston ja muiden viranomaisten/palveluiden välinen sujuva yhteistyö (mm. vammaispalvelut, TYP, aikuissosiaalityö) sekä mahdollisuudet ja osaaminen motivoida kaikkein vaikeimmin työllistettäviä kohti työelämää. Toiminnan piiriin tulemista/ ohjautumista ei voi jättää henkilön oman halukkuuden/ motivaation varaan, koska kohderyhmän henkilöillä on todennäköisesti monialaista, erityisen tuen tarvetta. Siten kohderyhmän motivaatiota on tuettava monialaisesti ja henkilön kokonaistilanne/ työ- ja toimintakyky huomioiden (esim. jos taustalla hyvin pitkä työttömyys). Jos te-toimistojen kuormitus kasvaa liiaksi/ asiakasohjaus ei toimi tai huomataan muita ongelmia työnhakijoiden valinnassa yhtiön piiriin, voisi olla tärkeätä arvioida myös muiden viranomaisten/palveluiden mahdollisuutta ohjata asiakkaita suoraan yhtiön piiriin tai rakentaa valinnasta monialainen toimintatapa/kokonaisuus (verkostomaisuus).

STM:stä on tärkeätä huomioida, että yhtiöön rekrytoitavien henkilöiden työ- ja toimintakykyä arvioidaan yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja monialaisesti (mm. sote-yhteistyö, Kela). X OY:n toiminta suhteessa kuntoutukseen tulisi arvioida kokonaisuudessaan; missä vaiheessa ammatillista kuntoutusta tarjotaan, millainen yhteistyöprosessi on esim. Kelan ja sote-keskusten työkyvyn tuentiimien kanssa. Tämän varmistamiseksi on turvattava myös tarvittavat resurssit.

Asiakasohjautumisen kannalta voisi olla hyödyksi kuvata myös yhtiö X:n ohjautumisvaiheen suhdetta muiden palveluiden piiriin ohjaamisen harkintaa koskevia ajankohtia ja näiden myöntämisedellytysten välistä suhdetta.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

-

Muita huomioita ja kommentteja

STM pitää tärkeänä, että X Oy:n perustamisessa ja toiminnan sisällössä huomioidaan Marinin hallituksen hallitusohjelman laajat valtionavustushankkeet kuten Työkykyohjelma sekä kansallisen mielenterveysstrategian perusteella rahoitettavat hankkeet, niistä erityisesti työelämään kuntouttavat mielenterveyspalvelut eli IPS - Sijoita ja valmenna työhönvalmennusmalli. Työkykyohjelman sisällä alihankintamallin pilotointi ja sen tulokset tulisi ottaa perustettavassa x Oy:ssa huomioon niin, että työhön osallistuminen olisi toteutettavissa ryhmämuotoisesti (Paanetojan selvitys 2019) ja mahdollisesti myös ShL:n mukainen 27 d § mukainen sosiaalihuoltona järjestettävä palkkatyö. Muu sosiaalihuoltona tai muun lain perusteella järjestettävä työtoiminta, kuntouttava toiminta ja kaikki muut variaatiot järjestettäisiin muun kuin X oy:n tehtävinä.

STM:stä X Oy:n perustamisessa ja toiminnan sisällöissä on tärkeitä huomioida tulevaisuussuunta/ ennakointi ja varmistaa sujuva yhteistyö tulevien hyvinvointialueiden kanssa (mm. vammaispalvelut, aikuissosiaalityö, mielenterveys- ja päihdepalvelut).

”Työ- ja elinkeinoministeriössä on arvioitu, että erityistehtäväyhtiön olisi mahdollista toimia jo nykyisessä palvelujärjestelmässä. Päällekkäisyyden välttämiseksi yhtiön tehtävät olisi syytä rajata erityistehtäväyhtiössä työskentelyn tukeen. Ehdotettu uusi palvelutoiminto ennen liiketoiminnan palvelukseen siirtymistä ei olisi toimiva eikä tarkoituksenmukainen järjestely.” **Edellä mainittuun viitaten STM katsoo**, että mahdollisen palvelutoiminnan ja liiketoiminnan suhde on selkeä eikä esim. luo palvelujärjestelmään turhaa päällekkäisyyttä, tehottomuutta. Palvelujärjestelmän olisi myös oltava asiakkaille selkeä ja antaa oikeanlaista tukea oikeaan aikaan oikeassa paikassa.

” Sosiaali- ja terveysministeriön asettaman selvityshenkilöryhmän mukaan sosiaalityöllä on avainrooli työikäisten ja työelämän ulkopuolella olevien ihmisten osallisuuden edistäjänä sekä arkipäivän sujuvuuden ja yhteiskunnan sosiaalisen eheyden turvaamisessa (STM raportti 2019:41). Selvityshenkilöt katsoivat, että mitä korkeampi työllisyystavoite yhteiskunnalla on, sitä merkittävämpi rooli on sosiaalityöllä ja toimintakyvyn tukemisella. Sosiaalityön toimivuudella osana palvelujärjestelmää on merkittävä vaikutus myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä sosiaaliturvan uudistusten tavoitteiden saavuttamisessa.” **Edellä mainittuun viitaten STM pitää tärkeänä** sosiaalihuollon ja terveydenhuollon roolia osana työllistymisen edistämisen kokonaisuutta, ja siksi työllistymisen edistämisen kokonaisuudessa ja työllisyysasteen nousua tavoiteltaessa on tärkeitä huomioida muun muassa valtakunnallisen sosiaalihuollon kehittämisohjelman, valtakunnallisen mielenterveysstrategian ja Työkykyohjelman toimeenpano.

Työttömyysturvalain muutokset

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että työttömyysturvajärjestelmän pääsäännöstä poiketen hakeutuminen X Oy:n palvelukseen ei olisi työttömyysturvajärjestelmän näkökulmasta velvoittavaa. Työsuhteen päätyminen X Oy:n kanssa työnhakijasta johtuvasta työvoimapoliittisesti arvioituna moitittavana pidettävästä syystä ei myöskään johtaisi työttömyysturvaseuraamukseen.

Esitysluonnoksessa ratkaisua perustellaan erityisesti X Oy:n palveluksessa olevien työntekijöiden yhdenvertaisuudella. X Oy:n palveluksessa tulisi olemaan myös muun muassa muita sosiaalietuuksia saavia henkilöitä, joita velvoittavuus ei koskisi. Yhdenvertaisuutta voitaisiin kuitenkin tarkastella myöskin kaikkien työttömyysetuuksia saavien työnhakijoiden välillä.